

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

Opvs De Iudiciis Divinis, Qvae Deus In Hoc Mvndo Exercet

Accessit index concionatorius in omnes totius anni dies Dominicos &
Festos, ab ipso Auctore confectus

Stengel, Georg

Ingolstadii, 1651

Capvt XXVIII. Rectas esse vias, etiam cùm Deus per mirabiles hominem
Casus & varias vtriusq[ue] fortunæ ambages, deducit, illustri historia
docetur.

urn:nbn:de:hbz:466:1-45653

C A P V T XXVIII.

*Rectas esse vias, etiam cum Deus, per mirabiles hominem casus
& varias utriusq; fortune ambages deducit, illustri
historia docetur.*

Lina, cum emisisset Pharaon populum, non eos duxit Deus per
viã terra Philisthijm, quæ vicina est: sed circumduxit, per
viam deserti, quæ est iuxta mare rubrum. Posset mi-
rari quispiam, cur id fecerit? cum alibi dicatur: *Iu-
stum deduxit per vias rectas, & ostendit illi regnum Dei.*

L.
Exod. 13. 17.

Sap. 10. 10.

Sed si quis rem iustis ponderibus velit expendere, deprehendet,
illas ipsas viarum ambages, vias rectas extitisse. Causam tantarum
ambagum Moyses ipse de Deo ducente loquens addit: *reputans,
ne forte pœniteret eum (populum) si vidisset aduersum se bella con-
surgere, & reuerteretur in Ægyptum, si viam tam breuem iuisset:*
facile enim voluisset eam recalcare. Iam verò, tanto itinere confe-
cto, noluit labores frustra exantlatos; ac proinde ad Ægypti obli-
uionem pariter, & ad amorem, pro terra promissionis, pugnandi,
est impulsus. Siquidem vi potius perumpendum censuit, quàm
quadraginta annorum suscipere denuò profectionem. Et sanè etiã
terra lacte & melle manans digna fuit, quæ per tot ambages quæ-
reretur. Sic homines ad *regnum quoque calorum, quod vim pati-
tur*, ducit Deus. Ad quod, si breuis & leuis via esset, exigua homi-
nis virtus, parua gloria foret, coronam coelestem promereri. Quin
neque ad seculi honores via leuis, aut breuis est. Omnes sceptrã
ambirent, ni vulnera obstarent. Neque inueniretur, qui terrã
hanc, velut Ægyptum, vellet relinquere, si tam breuis & compen-
diosa via esset, ad Mundi titulos ac prosperitates. Hoc est, dedu-
cere *iustum per vias rectas*, ita ducere, per Mundum, vt illi Mun-
dus amarefcatur, cupiãtque pugnare, & quiduis pati, pro vita illã
regnòque omni amaritudine molestiãque carente. Quantas au-
tem hominem Deus deducat, & quàm vtiles per ambages, quàm-
que illi, velut in columna fortissima mollissimã nubis, potenter
suauiterque semper adsit, dum læta tristibus, & tristia lætis per-
miscet, omnes historiã sacrã & profanã docuerunt. Diuinã ni-
mirum sapientiã consilium est, sic illustrare mentes generosas.

Matt. 11. 12.

M m

Ruti

Senec. lib. 1.
epist. 89.

Rutilij innocentia ac virtus lateret, nisi accepisset iniuriam, ait illud, dum violatur, effulsit. Nunquid non sorti sua gratias egit, & exilium suum complexus est? De his loquor, quos illustravit Fortuna, dum vexat. An Æthna possit sublabi, & in se ruere, an illud excelsum cacumen & conspicuum per vasti maris spacia deterat assidua vis ignium, dubitatur: virtutem non flamma, non ruina inferius adducet. Hec una maiestas deprimi nescit, nec proferri ultra, nec referri potest. In medio consistit, procellis undique circumfremmentibus. Obruta fluctibus emergit. Quassata ventis, consistit. Abducta auijs, in semitam redit, quia Deus deducit illam. Quod in historia iuuenis, ad summa, per omne obstaculum, emergentis accipe, & mirare.

II. 90
Card. Robert. Bellar.
lib. de script.
Eccl. Anno
1186.

Gothofridus Viterbiensis, Conradi III. & Friderici I. Imperatorum notarius, scripsit *Chronicum vniuersale*, quod appellauit *Pantheon*, quod omnium tum Ecclesiasticorum, tum temporalium Principum res gestas cõtineat, & principes Dijs, in S. Scriptura, appellentur. Hoc opus partim prosa, partim ligata oratione scriptum ipsi Urbano III. Summo Pontifici dedicauit. Vnde non

Gotfrid. Viterb. chron.
part. 17. E.
andem historiam refert
Luifius Contarinus, in diuers. ex. emp. is virtut. & vitiorũ. pag. 166.
& Giouani Villani nel. 4.
Martin. Crusius in Annalibus Sueuic. lib. 6. part. 2.

exigua ei autoritas accedit. Hic ergo Gothofridus Viterbiensis aliique scriptores tradunt de Conrado II. Rom. Imperatore, eum fuisse Principem admodum sapientem, iuris civilis peritum, & religioni Christianæ valde addictum, multisque, per Poloniam, Italiã, Galliam, Burgundiãmq;, victorijs clarum, & iustitiæ tam tenacem, vt nulli pacis violatori, aut rebellionem molienti veniam daret. Itaque, post multos, in nominatis regnis, sceptrum aliamque potestatem tyrannicè affectantes bello subactos extirpatosque, magnus, inter omnes, metus, vim, ambitionem, turbationemque publicæ tranquillitatis diu cohibebat. Quanquam, quid dico, diu? nulla, in hoc mundo, etsi per aliquot annos perseveret, est diuturna tranquillitas. Comes ergo quidam Lupoldus nomine, (Luifius Contarinus Lampoldum Palatinum de Bauaria, Martinus Crusius Diopoldum comitem Caluensem Sueuum nominat) rebus aliquamdiu pacatis, cepit consilia turbulenta agitare, quæ vbi vidit emanasse, mortem certam ab Imperatore metuens, fuga sibi censuit consulendum. Inter homines Cæsari placere cupientes, nusquam erat tutum habitare. Igitur ad feras, in remotam ab omni humano consortio siluam Nigram seu Hercyniam, non procul à castro suo Calua, se recepit. Ibi, in tuguriolo, quod tumultuario opere excitarat, aut, vt alij volunt, in molendino vacuo, cum

vxore, solus latitauit, iram Numinis pariter placans, & deuitans Imperatoris.

Hic nunc attendite, quàm verè dixerit Deus: *Ego occidam, & ego viuere faciam; percutiam, & ego sanabo: & non est, qui de manu mea possit exuere.* Comes Lupoldus in aula penè fuit occisissimus; in silua tutissimus; sed diuina sapientia, in orbe terrarum, mirabiliter ludente, mox iterum percussus, iterum sanatus fuit; neque fuit tanta Imperatoris potentia, quæ posset eum de protegente cælesti manu extrahere. Texerat iam aliquanto tempore Lupoldum latebra sua satis. Sed quid semper tectum manet? Delectabatur Imperator venatione, quæ cum in intima non rarò nemo- ra pertraxit. Aliquando igitur feras ardentius persecutus, disper- sis aliò atque aliò socijs, viam & se amisit. Itaque, quæ licuit, exi- tum quæsiuit. Tandem, per densas arbores, sub initium noctis, ad eam ipsam casam delatus est, in qua Lupoldus præsidium suum cre- didit esse constitutum. Viuendi ratio, in Comite atq; vxore eius, etiam vultum mutarat, vt ab Imperatore non agnosceretur. Pal- lor os infederat; genæ erant colore mustellino; capilli prolixè in humeros descenderant; facies rugis & squallore deformata car- bonarium referebat; denique ipsa etiam in siluis barba siluesce- bat. Ita incognitus ipse, probè cognitum hospitio excepit Impe- ratorem, eique, quæ solitudo concessit, ruris & agelli solatia mi- nistrauit. Cogitate quis tunc sensus Lupoldo, quis coniugi eius fuerit. In ambiguo utiq; consilio anxie deliberarunt, occultine Cæsarem atq; incogniti dimittere, an se prodere atque delicti ve- niam petere deberent? Miserum erat, in solitudine habitare; ro- gare veniam, periculosum Latere rutilius esse arbitrabantur.

Quamquam prope plus Deus manifestauit, quàm ipsi oc- cultauerunt. Ea enim ipsa nocte, qua Cæsar, apud illos, diuertit, vxor Comitis viro suo prolem masculam peperit. Qua genita, pariter vox vni pueri vagientis, & altera de cælo, ad aures Impera- toris accidit, his verbis: *O Imperator, infans iste erit tibi gener & he- res.* Ac ne irrita esset, vox hæc eadem, tertia vice, est repetita: *o Imperator, infans iste erit tibi gener & heres.* Indomitas hæc verba, in animo Imperatoris, curas excitauerunt. Egone filiam meam rustico dem in matrimonium? opes meæ, & bona mea ad hunc terræ filium transibunt? Non transibunt. Igitur, quod Herodi olim furor suggessit, vt regem Iudæorum è medio tolleret, ne ipse

III.
Deuter. 32.
39.

IV.

Matth. 2.

rex Iudæorum esse desineret; id etiam suggestit Conrado inuidia. Somno omni ablato, vix diem expectare poterat, alioqui non moliter cubans. Quare, prima luce, inde se proripiens, famulos comitesque suos quæsiuit. Nec minore sollicitudine quæsiuerunt illi Imperatorem. Vt citius se reperirent, canum latratus indicium fuit.

V.

Quàm primùm in suos incidit, duobus seuerè mandauit, vt mapale, non ita procul distitum, quærent, in quo ipse pernoctaret. Illi nihil aliud diuinabant, quàm præmium hospitij se ad loci inquilinum relaturos; cum ecce longè aliud mandatum accipiunt, ac, præmij loco, luctum in pauperem domum portant. Iuramento astrictis præcipit ira iniusta feruens Imperator, vt natum, præterita nocte, puerum occidant, & cor illius ad se referant argumento cædis peractæ. Eunt inuiti percussores, lares, parentes, & infantem, in sinu matris, iacentem inueniunt: paucis, quid facere iussi sint, exponunt. Quis tunc sensus, quæ mens fuerit, ad hunc nuncium, moestissimorum parentum, vos cogitate. Nempe, inquebant, hoc meruimus hospitij, & quidquid in eo erat, oblatione? Hæc gratia reponitur? Infans vnum diem non integrum viuet? Quid autem hic peccauit? cur non potius parentes interficiuntur, in filio superuicturi? Vox de cælo missa, ô Imperator, tibi iram inflammauit. Contra superos, non contra mortales, pugnas; illis causam, illis sobolem nostram committimus, quando vim vi repellere non conceditur. Tu, Deus, hunc nobis filium dedisti; tu eum recipe; si volueris, *generatio & generatio laudabit opera tua: & potentiam tuam pronuntiabunt.* Ita locuti, vltimum, haud ambiguè, osculum infanti impresserunt, lachrymis genas illius calefacientes. Molliti sunt penè & ipsi tantæ crudelitatis legati paterno affectu; sed, vt fit, metu Imperatoris non ausi sunt esse clementes in innocentem; veriti, ne, alijs submissis & puerum inuenturis, ipsi periclitarentur.

Pl. 144. 4.

VI.

Abripitur infans, & viuum funus, è domo sua, vident efferri miserabiles parentes. Igitur nemo restabat, qui aut opem ei ferret, aut causam, pro eo, peroraret. Solus Deus, qui *erigit elisos*, ex infante ipso oratorem fecit, omnî Cicerone, eloquentiorem. Nihil erat, quod in recens nato puero non loqueretur. Cum fleret, mouebat; risu precabatur; motu brachiorum videbatur concionari. Sed nihil disertius fuit, quàm forma, & proportio totius faciei.

Pl. 145. 7.

faciei. Quoties ergo puerum aspiciebant satellites, animus illis variabatur, sentiebantque, naturam reluctari, quotiescunq; manum capulo admouebant, ad illum iugulandum. Tandem vnus eorum ait: Vultui inscripsit naturam indolem, atque è flore apparet, quis fructus sperari possit. Nefas est interficere tantam venustatem. Ego manus meas hoc sanguine non impiabo. Neque ego, inquit alter. At quid, si exponimus, continget derelicto? Quid interest, à ferrone pereat, an à lupo deuoretur? Placuit eum arbori imponere, & velut peregrinam auem, in nido collocare. Inde liber euolauit aquila olim futurus. *Frustra enim iacitur rete, ante oculos pennatorum.* Erras, Imperator: quod è cælo audisti, fiet; non quod, inuito cælo, cruenta manu es machinatus. Frustra Moysen Pharao voluit infantem in flumine aquis suffocare: frustra infantem Christum Herodes militum ferro trucidare. *Qui habitat in adiutorio altissimi: in protectione Dei tui commorabitur.*

Prou. I. 17.

Psal. 90. 1.

Infante, intra ramos, à trunco, in orbem diffusos, composito, noua satellitum mentes pulsauit cogitatio. Etenim, in singulis interfecti pueri, cor eius iussi sunt ad Imperatorem afferre infandæ lanienæ ministri: absque hoc si venirent, se ipsos, tanquam perfidos, videbant vitam perdituros. Trahebant, velut in venatu, secum duos venaticos canes. Igitur vnus fune ad se rapiens canem, En, ait, hunc tibi vertagum, acrem, expeditum,

VII.

Illasum leporem qui tibi dente feret.

Martial. lib.

Leporis cor, pro pueri corde, ostensum, satis testabitur, nos mandata esse executos.

14.

Dixit: ecce lepus inuenum per crura resurgens

Gotfrid. Vi. terb. loc. cit.

cani se capiendum, & satelliti necandum, quasi succidaneam hostiam, obiecit. Adeo in historia hac verum est, quod olim, in fabula, de cerua Iphigeniæ substituta, fictum fuit. Cor execant, lepori, tepidumque referunt Imperatori, à quo, de fidelitate laudati, etiam præmium acceperunt simulatæ crudelitatis.

Dum hæc ab Imperatore geruntur, puer expositus & fame periturus, qui gressu se mouere non potuit, ploratu alios acciuit. Dux quippe in aula clarissimus (Ducem Alemanniæ Ernestum II. vocat Crusius) eodem loco, errans, immo velut Angelus ad Agar, à Deo missus expositi infantis audiuit eiulatum. Verso igitur equo, vocem sequitur, puerum velut nouum Oedipum inuenit; & miseratione motus, nemine sciente, domum portat.

VIII.

tat. Erat illi sterilis vxor, qua eiusmodi etiam sibi filium optante, ait: Quid si, cum natura neget, Deus hunc nobis filium dedisset? Censet conitux eum adoptandum. Enimvero, ait, Dux quid si de te natum fingas, prolemque tuam ac meam esse affirmes? Placeat feminae consilium, iubetque, intempesta nocte, de lecto surgere Ducem, atque omnibus, cum gaudio, nunciare, *Ducissam peperisse*. Volat fama, & creditur vbique speciosum mendacium. Nec minus versute maritus patrem, quam vxor puerperam simulauit. Fit concursus, existit gratulatio; laudatur partus, & conuersa adulatione, dicitur ab omnibus patrissare; nomen illi inditur Henricus. Qui etsi non verus fuit Ducis gnatus, veris tamen, vtrumque gaudijs impleuit; quod annis precedentibus, virtute, scientiisque, ac praesertim arte militari mirifice excelleret, omniaque decenter ageret. Hanc tam secundam Henrici fortunam, Stygius Alastor, non longè post, conatus est euertere.

IX.

Quintum decimum iam agebat Henricus annum, cum, posita praetexta, ad paludamentum atque militiam aptabatur. Eo tempore, Ducem Rauenspurgi inuisit Conradus Imperator. Henricus, vt par erat, inter primos affuit, qui ei ministrabant. Sed & inter primos eminuit: forma recens; facies nitida; capilli flauis & succino æmuli; statura, qualis heroem decet, nihil in eo vulgare ostendebant. Hunc attentius contemplatus Caesar, cepit secum primò reputare formam, tum mores, tum quo stemmate esset oriundus. Ducem igitur interrogauit: Cuiusnam puer iste esset? Duce suum esse asseuerante, cepit cogitare, quo pacto tam anno-sa sterilitatis mater filium, post tot matrimonij lustra, peperisset; deinde, malo genio semper deteriora suggerente, alia ex alijs connectens, fictitium esse filium illum censuit; tandem suspicatus est, hunc ipsum esse puerum, quem, in silua, interfici iussisset; qui ad regnum ac diadema, caelesti voce, esset designatus. Metuens igitur scepro vel incertæ statuit suspitioni obsequendum, puerumque, securitatis causa, è medio tollendum, cuiuscunque parentis esset. Ad hoc consilium perficiendum, laudat Duci filium, eamque Achilli æquiparat; laudatum petit à parente, inter aulicos porro proceres educandum. Obtendit Dux Henrici ætatem teneram; obijcit litterarum adhuc exactius addiscendarum necessitatem, & mille talia omnia in cassum. omnia enim vel eludit, vel eludit Conradus. In summa, abducitur, inuito patre, iuuenis.

iuuenis, in silua, seruatus, periturus in aula. Abductum ferò interrogat,

Quod genus, unde domo, qui te genuère parentes?

Henricus, quia aliud nesciebat, id, quod putabat se scire, respondit: *Ducem esse suum parentem, Ducissam matrem, ab his se à teneris vniculis eductum; neq; aliud sibi constare.*

O suspicio, quàm indomitum es malum! & quantorum fons malorum! Qui Duci non adhibuerat fidem, neq; puero credit, & Furijs animum stimulantibus, æmulo exitium parat. Aberat tunc Aquisgranum septem dierum itinere ab Imperatore, eò, sua manu, Cæsar exarat litteras, quib. Impatrici mādāt, vt, accepta epistola, latorem eius illicò iubeat interfici. Litteras in hunc modum compositas Henrico tradit, tanquam nouo Vriæ, & Bellerophon-teas vtique, iubetque & secretò, & celeriter ad Imperatricem perferre. Portat ille nescius & exultabundus mortis suæ compendium, & ne tardiùs veniat ad suum macellum, quanta contentione potest, properat. Quòd multis hodièque contingit, qui sibi plaudunt, cum à Principibus, vel Regibus, vel Imperatoribus legationem, per speciem honoris, accipiunt, in perniciem omnium suarum fortunarum; neque rarò in æternæ salutis iacturam. Quod alta mente reponere debent magnates, generosi, atque illustres; qui sæpe suo de exitio triumphant. Quod & huic Henrico cõtigit.

X.

Sed iterum hinc mihi exclamandum est: *Qui habitat in adiutorio Altissimi, in protectione Dei cali commorabitur.* Siquidem iuuenis iste omnium malorum insidiarumque inscius, de via diuertit, ad quendam sacerdotem (Spirenses Decanum quidam vocant) cibum & quietem capturus. Excipit tractatque eum perquam humaniter sacerdos. A mensa surgentem, & lassitudine victum, in scamno, recumbentem dormire sinit. E pera dormientis litteræ conspectui se se exeruerunt. Ibi curiositas sacerdotem incendit, sciendi, quid noui illis litteris portaretur. Clam educit illas, aperit, legit funestum theta. lectæ attonito è manu ceciderunt. Ergone tu, iuuenis, inquit, necis tuæ ipse es baiulus? ergo tam insignis indoles peribit? ergo tam præstans heros morietur? nequaquam morietur. Et, cum dictò, quæ nocuissent, rasit, eorumque loco, scitè reposuit: *Cum videris hunc puerum, ò Regina, statim da ei filiam nostram in uxorem, sicut diligis vitam tuam.* Has sic emendatas litteras, scitè iterum clausas in iuuenis saccum reposuit dormientis.

XI.

Psal. 90. 1.

mientis Orto die, Henricus, gratijs hospiti actis, abitum parabat. Cui hospes & ipse iter lætum precatus, obsequia obtulit, etiam atque etiam rogans, ne sui obliuisceretur, si rex fieret. Excepit hoc dictum, cum risu Henricus, tanquam ioco prolatum, festinus, que Aquisgranum deproperauit.

XII.

Aquisgrani Imperatrix lectam epistolam filiae, vnà cum iuuenelatore; dein etiam reliquis aulae proceribus; denique & curia ostendit. Respondent omnes, ipsam iuuenis egregiam formam, epistola instar, esse; verba, mores, gestus generosae mentis argumentum præ se ferre, & si hæc deessent, tamen Cæsaris tam serie voluntati satisfaciendum. Fit extemplo ingens apparatus: & ante solem occasum, extemporales nuptiae, ingenti omnium gaudio, celebrantur. Postera luce, altera à Cæsare adsunt litterae, quibus scire se velle, scripsit, num ea, quae, in præcedentibus, mandarat, facta sint? Rescripsit Imperatrix, difficile quidem sibi accidisse, vt, tantis temporum angustijs circumscripta, nuptias filiae cum Henrico adornaret, mandantis tamen Imperatoris ad eum seueræ auctoritati & se, & omnes actutum parendum iudicauisse: habere igitur & iuuenem sponsam regiam, & filiam sponsum regio sanguine dignum. Legit, & obstupuit, tam inexpectata responsione Cæsar, atque illico se in viam dedit, & quàm festinatissimè Aquisgranum profectus obuiam habuit Imperatricem, ac filiam, quæ sponsum, immo iam generum Imperatori manu ductum præsentauit. Ibi certamen in pectore Imperatoris extitit, quale nunquam antè, in vita sua, est expertus. Hinc ira, inde clementia, hinc furor, inde ratio; hinc vindicandi libido, inde diuinæ prouidentiae modus colluctabantur. Tremuit ad hunc aspectum iuuenis; expalluit recens nupta; externata est ipsa Imperatrix: omnes se se putabant interituros. Vicit tandem ratio, perorauit natura, præualuit Deus. mutato itaque vultu, Cæsar lætus iam, & omni ira depulsa Imperatrici, nouisque nuptis arridens dixit: Verè Deus, *Tu* *terribilis es, & quis resistet tibi?* Verè Dominus *Sapiens corde est, & fortis robore: quis resistit ei, & pacem habuit?* Subiungit Imperatrix: Deus hoc fecit, cuius sapientia immensa, cuius potentia infinita est: huic laudes dicamus. Vnum tamen me angit, & pacem habere non finit, incerta pro sapientiae origo. Si sciuerò, generum me habere stirpis antiquæ, beatam me existimabo. Adigitur dux, ipsa euentus prosperitate, adiguntur duo satellites, ad verum sponte
sua

psal. 75. 8.
Iob. 9. 4.

sua prodendum. Fatentur, quæ egerunt. Vocatur è silua Comes, qui cum se ad supplicium putaret citari, filium inuenit Cæsaris generum factum. Martinus Crusius in Annal. Sueuiæ lib. 6. part. 2. ex quorundam sententia confirmat, quod Luifius Contarinus scribit, etiam factum Imperij successorem: quod etsi alijs Henricum alium successorem nominantibus non conueniat, tamen aptè potest ad mores trahi: vt mox audiemus. In loco, vbi Comes deliuit, Monachis templum struitur & domus, quæ Hirsaugia appellatur, notissimum hodièque, in Wirtenbergia, monasterium, cuius vt illustrior esset natalis origo, à tantorum Principum castibus fuit accipienda.

C A P V T XXIX.

Historia Superioris ambages & CASVS, per corollaria, explicantur.

Tinam Comes iste, siue Palatinus, siue quicumque alius, haberet multos imitatores! Enimuerò habet multos, sed rebellando. Habet etiam multos, qui in gratiam Principum recipiuntur: sed paucos, qui sic recepti, curent etiam in Numinis gratiam recipi, atque, vel de spolijs & rapinis suis, ædes Deo Diuisque sacras exstruant. Atqui idcirco Deus illos percussit, vt isti saperent; idcirco deiecit, vt, mente vnà cum fortunis erecta, resurgerent fortiores, diuinumque, posthac, cultum promouerent; non vt templa expilarent, aut loca Deo dicata euerterent, quæ illorum maiores, per tot prodigia excitati, foundationibus liberalissimis condiderunt: ducti vtique, *per vias rectas*; cum isti, tanquam impij, *in circuitu ambulent*, dum ad opes rapiendas reuertuntur, quas illorum proavi Deo donauerunt. Sed hæc missa faciamus, quia odiosum est, vlcera tangere.

I.

Psal. xx. 9.

Multa sunt alia, quæ, ex memorata historia Henrici, erui possunt documenta. Nam & quàm imbecilles atque irriti sunt, hominum conatus, si diuinæ obnitantur voluntati, & contra stimulum calcitrent, perspicuè apparet. Frustra nitimini, qui celo repugnatis; cum Sisypho saxum voluitis, qui consilia contra su-

II.

N n peros